

Vanmiddag in Deventer, vanavond in [#penw pic.twitter.com/IEG5brkYGQ](https://twitter.com/IEG5brkYGQ)

Rachel Franse [@rachelfranse](https://twitter.com/rachelfranse)

14

Deventer dilemma's: vermeende aanwezigheid van pedofielen leidt tot hetze

Renate den Elzen, Dick van Gooswilligen

14.1 Inleiding

Van 28 augustus tot en met 4 september 2013 was er in en rond Deventer veel maatschappelijke onrust, omdat het verhaal de ronde deed dat Marthijn Uittenboogaard, de voormalige spreekbuis van Pedofielenvereniging Martijn, zich zou gaan vestigen in deze stad; iets wat hij helemaal niet van plan was. Wel was hij op verschillende plaatsen in de stad gezien. Ondanks tegenwerpingen vanuit de gemeente en politie bleef zijn vermeende voornemen zich in Deventer te vestigen een hardnekkig gerucht, dat via de sociale media leidde tot een lokale hetze die in de media werd omschreven als 'een heksenjacht op pedo's'.

De onrust die ontstond was natuurlijk een op zich begrijpelijke menselijke reactie. Een van de grootst denkbare nachtmerries van iedere ouder is dat je kind slachtoffer wordt van een pedoseksueel. Geruchtmakende zedenzaken als Marc Dutroux, Robert M. en Benno L. zijn zo enkele voorbeelden die de stoppen in de samenleving deden doorslaan. Nuance en verdraagzaamheid zijn dan ver te zoeken. Vanwege de steeds verder aanzwellende onrust in Deventer, werd vanaf donderdag 29 augustus de hulp van het Crisiscommunicatieteam (CCT) van de nationale politie ingeroepen. Aan de hand van omgevingsanalyses en mediascans is toen de buitenwereld 'naar binnen' gehaald en werd een basis gelegd voor communicatieadviezen. In dit hoofdstuk beschrijven we hoe 'niets uitgroeide tot iets'. We beginnen met het feitenrelaas, waarna we een aantal dilemma's benoemen en beschrijven. In de afronding doen we, mede op basis van een gesprek met onderzoekkundige Van Lier, werkzaam als operationeel specialist

Zeden, en met Van Kleef, projectleider Zeden bij de nationale politie, enkele aanbevelingen voor de toekomst.

14.2 Feitenrelaas

Zelfverklaard pedofiel Ricardo Hunefeld is eind augustus 2013 samen met Marthijn Uittenbogaard, oud-bestuurslid van de pedofielenvereniging Martijn, in Deventer. Het argument om daar te zijn is ‘om een verslaafde vriend die al dagen op straat zwierf, te helpen.’¹⁸¹ Wanneer Hunefeld in het bijzijn van Uittenbogaard door het publiek wordt herkend, worden zij – tot twee keer toe – belaagd en bedreigd. De eerste keer is woensdagavond 28 augustus. Nadat zij worden gezien in een supermarkt aan de Beestenmarkt, worden ze door een groep jongeren bedreigd en achtervolgd. Vooral Uittenbogaard is het mikpunt van verwensingen. Van woensdag op donderdag overnachten de twee mannen in Deventer. De volgende dag worden ze opnieuw in de stad gezien, nu in een ijssalon aan de Brink. Via sociale media wordt de locatie bekendgemaakt en dat zorgt voor een razendsnelle toeloop. Het tweetal vlucht de ijssalon in en de politie moet erbij komen om het tweetal van hun belagers te ontzetten.

‘Geen bal op tv’

Nadien gaat het gerucht dat de twee zich bevinden in de flat Parkzicht in de doorgaans rustige Oranjewijk. Een woedende menigte verzamelt zich die donderdag voor de flat die door sommigen de ‘Pedofielenflat’ of het ‘PedofielenHotel’ wordt genoemd.¹⁸² De realiteit is echter dat het tweetal met een taxi Deventer is ontvlucht. Desondanks vindt er, mede door mobilisering via sociale media, een anti-pedodemonstratie bij de flat plaats. Vooral twintigers en dertigers zien het als een verzetje, meldt dagblad de Stentor: ‘Er is geen bal op TV en ’t is mooi weer’.¹⁸³ Agenten maken de betogers duidelijk dat het tweetal zich niet in de

181 *De Stentor* (2013, 31 augustus). Regio Deventer: Pedofiel: ik was nog geen 24 uur in Deventer. Op 1 juli 2014 ontleend aan <http://www.destentor.nl/regio/deventer/pedofiel-ik-was-nog-geen-24-uur-in-deventer-1.3983132>.

182 ‘Bijnaam pedofielenflat. Dat wil je toch niet’, *De Stentor*, 2 september 2013.

183 ‘Woedende Deventenaren twee avonden voor flat op Wezenland’, *De Stentor*, 31 augustus 2013.

flat bevindt en de rest van de avond verloopt rustig. De volgende avond, vrijdag 30 augustus, vindt er wederom een demonstratie plaats. Rond de 100 tot 200 mensen, voor een deel 'reltoeristen', komen op de protestactie af.¹⁸⁴ Hoewel de politie, net als donderdagavond, herhaaldelijk duidelijk maakt dat de mannen niet in de flat zijn, weigert een deel van de betogers te vertrekken. Ze geloven niet dat het tweetal daar niet is en geven geen gehoor aan het verzoek van de agenten om het gebied te verlaten. Er wordt zwaar vuurwerk afgestoken en naar agenten gegooid die de sfeer als bedreigend en grimmig ervaren. Nadat er bovendien ruzie ontstaat tussen betogers en bewoners van de flat die overlast ondervinden, grijpt de Mobiele Eenheid (ME) in en veegt het plein en de straten rond de flat schoon. Er wordt een arrestatie verricht. Er raakt niemand gewond. Rond half twee 's nachts keert de rust in de wijk terug.

'Doodstraf voor pedo's'

Zaterdagmiddag 31 augustus bezoekt burgemeester Heidema de flat Parkzicht en spreekt met verontruste bewoners, zo meldt de NOS op Radio 1. Op de regionale omroep RTV Oost uit Heidema zich als volgt:¹⁸⁵

'Het gedonderjaag moet afgelopen zijn. We houden met alles rekening. Als er toch mensen zijn die het idee hebben om vanavond weer gezellig naar de flat te komen, zullen ze ontdekken dat het echt niet gezellig is.'

De zaterdagavond en -nacht verlopen rustig, constateert politiewoordvoerder Nijman in de loop van de zondag.¹⁸⁶ Op woensdagmiddag 4 september lopen echter toch nog ruim 150 mensen mee in een anti-pedodemonstratie. Op Facebook was een oproep gedaan om te demonstreren. De demonstranten (waarvan velen hun (klein)kinderen hebben meegenomen) lopen rustig naar het Stadhuis en dragen spandoeken met de tekst: 'Wij trekken een grens, een pedo is geen mens!' Burgemeester Heidema spreekt de demonstranten toe en

¹⁸⁴ 'Reltoeristen', *De Stentor*, 2 september 2013.

¹⁸⁵ RTV Oost (2013, 31 augustus). Archief: Heidema over flat Deventer: "Het gedonderjaag moet afgelopen zijn". Op 1 juli 2014 ontleend aan <http://www.rtvooost.nl/archief/default.aspx?nid=170008>.

¹⁸⁶ RTV Oost (2013, 1 september). Nieuws: Politie: "rustige nacht bij flat Wezenland". Op 1 juli 2014 ontleend aan <http://www.rtvooost.nl/nieuws/default.aspx?nid=170044&cat=1>.

noemt pedofilie een ‘open zenuw’ in de samenleving. ‘Ik deel jullie weerzin tegen pedofilie; ik ben ook vader en opa.’ Maar hij pleit er ook voor onderscheid te maken tussen pedofielen en pedoseksuelen. De oproep tot nuance en verdraagzaamheid wordt door de demonstranten niet gewaardeerd. Zij zijn fel in hun bewoordingen en ‘willen niet dat er eerst een kind misbruikt wordt, voor er actie wordt ondernomen.’ De demonstratie verloopt verder zonder problemen.

Die avond zit een aantal demonstranten, merendeels vrouwen, in de studio bij Pauw en Witteman, waar het ‘Pedoprotest in Deventer’ aan de orde komt. Ze zijn woedend en eisen onder meer de doodstraf voor pedo’s, ‘ook als ze zich niet aan een kind hebben vergrepen.’

14.3 Dilemma's

In deze casus kunnen we een aantal dilemma's ontwaren:

1. Ten eerste vindt via sociale media snelle en real-time verspreiding van (onjuiste) informatie plaats, die ertoe leidt dat mensen in actie komen en demonstreren bij een flat waar de twee pedofielen zich niet bevinden. Het zelfreinigend vermogen van sociale media werkt niet altijd optimaal; geruchten worden ‘feiten’ die maar moeilijk te weerleggen zijn.
2. De (sociale) media bereiken ook ‘buitenstaanders’ en mobiliseren niet alleen direct betrokkenen, zoals flatbewoners of inwoners van Deventer, maar een brede groep van anti-pedodemonstranten. Dit leidt er toe dat op vrijdagavond een andere groep betogers dan op de eerste demonstratieavond actie voert.
3. Overheden en reguliere media worden niet geloofd. Terwijl de politie en de media aangeven dat het tweetal niet meer in Deventer is, vinden er toch demonstraties plaats. De sociale media vergroten het wantrouwen jegens overheden en media.
4. Ten vierde speelt een privacydilemma. Door meer informatie te geven over bijvoorbeeld de daadwerkelijke verblijfplaats van Hunefeld en Uittenbogaard zou de rust in de gemeente Deventer kunnen terugkeren, maar dit is niet mogelijk, omdat dit de privacy van het duo schaadt, en niet handig, omdat het kan leiden tot demonstraties op andere plaatsen.

5. Ook ligt een dilemma besloten in het vinden van een balans tussen enerzijds het beschermen van de bevolking tegen pedofielen en anderzijds de bescherming van personen (inclusief het duo) tegen de betogers.
6. Ten slotte speelt de subjectieve risicoperceptie van de maatschappij een rol in deze casus. De maatschappelijke inschatting van het risico op misbruik van kinderen, wijkt af van het wetenschappelijk ingeschatte risico. Daarbij is de maatschappij zich minder bewust van het risico op andere vormen van kindermisbruik, zoals grooming.

Hieronder volgt een verdere toelichting bij de dilemma's.

14.4 Analyse

Dat Uittenbogaard en Hunefeld op woensdagavond 28 augustus in een supermarkt in Deventer werden gespot, kwam door berichten op de sociale media. Hierdoor kwamen veel mensen naar de Beestenmarkt toe. De volgende dag herhaalde dit zich, nadat het tweetal bij een ijs-salon werd gezien. Dit keer werd via sociale media bekend dat zij zich in de buurt van de Brink bevonden. Daar werden ze vervolgens beledigd en bespuugd. Ze vluchtten de ijs-salon in, in afwachting van de politie die hen een veilige aftocht bood. Volgens *De Stentor* kregen zij van de lokale overheid het advies om niet meer naar Deventer toe te komen om herhaling te voorkomen.¹⁸⁷ Enerzijds een begrijpelijk advies. De gemoederen waren inmiddels flink opgelopen en de kans dat het tweetal opnieuw zou worden belaagd was groot. Anderzijds hadden Uittenbogaard en Hunefeld niets misdaan; ze hebben geen strafblad en zijn nooit veroordeeld. Ze zouden wat dat betreft vrij moeten zijn om te gaan en staan waar ze willen.

In strafwetgeving wordt onderscheid gemaakt tussen pedofilie (het 'verlangen naar seksueel contact' met kinderen) en pedoseksualiteit (het 'daadwerkelijk hebben van seks' met kinderen). Slechts seksueel contact met kinderen, het produceren en in bezit hebben van kinderporno zijn strafbaar; het verlangen en fantaseren niet. Dit onderscheid wordt

¹⁸⁷ 'Agenten bieden aangeslagen tweetal veilige aftocht', *De Stentor*, 30 augustus 2013.

echter in maatschappelijke discussies niet gemaakt. Pedoseksualiteit en pedofilie worden veelal over een kam geschoren, omdat het ‘verlangen naar’ de eerste aanzet kan zijn tot het daadwerkelijk hebben van seks met kinderen. Dit zorgt ervoor dat emoties hoog op kunnen lopen.

Omgevingsanalyses

Naar aanleiding van de onrust in Deventer heeft het Crisiscommunicatieteam van de politie omgevingsanalyses (ook wel media-analyses genoemd), verzorgd. Het team werkt volgens het proces van – Analyse – Advies – Aanpak – Effectmeting.

Door berichten in zowel de traditionele media als op sociale media te analyseren, is in kaart gebracht wat het sentiment en de informatiebehoefte ‘in de buitenwereld’ was: wat zijn de meest prangende vragen, wie zijn de belangrijkste actoren en welke duiding wordt er aan het incident gegeven? De berichten van dagbladen en omroepen zijn voor de analyse vaak minder van belang dan de reacties van lezers daarop. Zo kun je door het scannen van reacties op bijvoorbeeld een bericht van RTV Oost snel ontdekken welke sentimenten er leven. Zijn mensen bang, boos of vinden ze het vermakelijk. Deze reacties worden aangevuld met reacties op Facebook, Twitter of andere sociale media-platforms waarop mensen actief over het incident hun mening geven en discussiëren. Analyses worden gecompleteerd met bijvoorbeeld vragen die binnenkomen bij het algemene politienummer 0900-8844 of bij de wijkagent, zo ontstaat een redelijk beeld van het heersende sentiment en dit vormt de basis voor de communicatiestrategie. De uitvoering van de communicatiestrategie wordt vervolgens in een nieuwe analyse gemeten: de zogeheten effectmeting. En zo start het proces van meet af aan. Dit proces kan desgewenst ieder uur doorlopen worden, waardoor de afdeling communicatie snel kan inspelen op nieuwe ontwikkelingen.

Ook in deze casus vormden de analyses de basis voor de communicatiestrategie. Uit de analyses kwam naar voren op welke doelgroep en prangende vragen de communicatie zich moest richten; welke geruchten moesten worden ontkracht; hoeveel mensen er mogelijk op een demonstratie afkwamen en hoe groot de onrust daadwerkelijk was. De analyses en adviezen werden via de communicatieadviseur van de politie-eenheid Oost in het gemeentelijk beleidsteam ingebracht.

Ruimte voor tegengeluid

Er werden in deze zaak twee Facebookpagina's opgericht die een grote rol speelden in de mobilisatie van demonstranten: de Facebookpagina 'Weg met Martijn uit Deventer' en een pedo-protestpagina. De Facebookpagina's bleken populair, want het aantal 'likes' groeide snel. Vlak na de oprichting van de pagina 'Weg met Martijn uit Deventer' 'liken' duizenden mensen de pagina en gaven daarbij aan met de demonstratie op woensdagmiddag 4 september mee te willen lopen. Deze middag was bewust gekozen, zodat ook veel kinderen konden meelopen. Vermoedelijk is niet alleen Facebook gebruikt om mensen te mobiliseren, maar ook WhatsApp en sms. De politie en de gemeente stonden voor een dilemma. De boodschap dat het duo Hunefeld en Uittenbogaard niet in de flat Parkzicht verbleef, werd nog steeds niet geloofd. Enerzijds wenste de gemeente de bewoners van de flat te beschermen die zich onveilig voelden omdat er kennelijk een pedofiel zou wonen, maar ook last ondervonden van de demonstraties en de relschoppers. Aan de andere kant was het begrijpelijk dat ouders met kinderen zich minder veilig voelden en wilde de gemeente ruimte geven voor tegengeluid.

Alleen donderjagen

Op de demonstratie vrijdagavond bij het flatgebouw Parkzicht kwam een groot aantal demonstranten en relschoppers af. Dit keer niet alleen uit Deventer, maar ook uit omringende steden. Er werd zwaar vuurwerk afgestoken en naar agenten gegooid. Uiteindelijk was die avond inzet van de ME nodig nadat betogers ruzie hadden gekregen met bewoners. Jongelui zouden onrust hebben veroorzaakt toen ze over de galerijen van de flat zwierven op zoek naar Uittenbogaard en Hunefeld. Dit terwijl het duo vanaf donderdag al niet meer in Deventer was en dit ook regelmatig was gecommuniceerd. Deze boodschap landde niet. Burgemeester Heidema reageerde hier in de media als volgt op: 'Dan ben je doof of stom, of ben je er alleen om te donderjagen. Het heeft niets meer te maken met bezorgdheid over pedofilie, maar met rotzooi schoppen.'¹⁸⁸ De demonstranten waren dan veelal ook geen ongeruste inwoners van de flat, zo gaf een journalist van *De Stentor* aan:

¹⁸⁸ 'Geweld bij betoging tegen ex-Martijnlid', *NRC Handelsblad*, 2 september 2013.

‘Wat opviel was dat er van heinde en verre vooral veel nieuwsgierige “reltoeristen” op de schermutselingen afkwamen. Snel geïnformeerd via vooral de sociale media kwamen ze in auto’s en op scooters en fietsen naar de flat Parkzicht.’¹⁸⁹

Om er voor te zorgen dat er zaterdagavond niet opnieuw onrust zou ontstaan, ondernam de gemeente na vrijdagavond actie en legde contact met de oprichters van de Facebookpagina’s. Nadat de gemeente hen had verteld dat eventuele schade die door volgende demonstraties zou ontstaan, op hen zou worden verhaald, werden de pagina’s offline gehaald.¹⁹⁰ Het recht op vrije meningsuiting werd op deze manier niet geschaad, maar de keuze werd bij de initiatiefnemers van de pagina’s neergelegd: stoppen of instaan voor de (financiële) gevolgen. De Facebookpagina voor de demonstratie op woensdagmiddag 4 september werd na het weekend weer online gezet, nadat de initiatiefneemster zich bij de gemeente had gemeld als aanspreekpunt voor de protestactie. Op de protestactie kwamen ongeveer 150 mensen af.¹⁹¹ De demonstratie verliep rustig.

Geruchten worden feiten

Sociale media hebben een grote rol gespeeld bij het verspreiden van onjuiste berichten. Terwijl sociale media ook een groot zelfreinigend vermogen kunnen hebben – omdat mensen elkaar verbeteren of een discussie aangaan – was dat in deze casus niet het geval. Onder andere de politie en de media hebben vanaf donderdag steeds benadrukt dat Uittenbogaard en Hunefeld niet in de flat woonden. Ook op Facebook en via Twitter was dit door de gemeente en politie gemeld. Het bericht werd echter niet geloofd. Donderdagavond lieten betogers zich bij de flat nog overtuigen door agenten en gingen ze naar huis. Vrijdagavond was dat niet meer het geval en moest de ME worden ingezet. Een van de betogers op vrijdagavond, zo schrijft de Stentor, is een ‘opgewonden knaap’. In discussie met een agent zegt hij: ‘We willen zelf beoordelen of die lui in die flat aanwezig zijn. Bovendien, waarom is hier dan nog

189 ‘Reltoerisme’, *De Stentor*, 2 september 2013.

190 ‘Tweede Facebookpagina die was gewijd aan anti-pedodemonstratie in Deventer ook verwijderd’, *De Stentor*, 3 september 2013.

191 ‘Protest tegen pedofielen – “open zenuw”’, *De Stentor*, 5 september 2013.

zoveel politie aanwezig als die pedofielen er volgens jullie niet zijn?’ Het wantrouwen naar de politie en media werd versterkt door een foto die online werd gedeeld. Op deze foto is een man te zien op een balkon van de flat Parkzicht. De man lijkt van een afstand op Uittenbogaard, maar hij is het niet. Mensen waren er echter van overtuigd dat hij nog steeds in Deventer was. Voor de boodschap ‘hij is hier niet’ die ook online (Facebook en Twitter) door de politie (@PolitieIJS) en de gemeente (‘GemeenteDeventer’ op Facebook) werd gemeld, stond men niet open. Mogelijk had het beter gewerkt als men dit meer expliciet en vaker via sociale media had aangegeven. De vraag of herhaling in deze meer effect heeft, zou het waard zijn te onderzoeken.

Manhunting

Foutieve informatie die niet wordt ontkracht of kan worden ontkracht, kan schadelijke gevolgen hebben. De laatste jaren hebben we tal van voorbeelden gezien waarbij mensen zelf voor rechter dreigden te gaan spelen. Na de aanslag op de Koningin in Apeldoorn in 2009 plaatste het *Algemeen Dagblad* op de voorpagina een foto van de vermoedelijke dader. Dit bleek echter niet de dader te zijn, maar iemand met dezelfde achternaam. Deze man werd vervolgens bedreigd en lastig gevallen. Hetzelfde gebeurde bij de identificatie van de ‘kopschoppers’ in de zaak van de ernstige mishandeling in Eindhoven (zie hoofdstuk 1). De namen van de verdachten werden op de website van GeenStijl gepubliceerd waarmee de ‘reaguurders’ een *man hunt* organiseerden. Een van de verdachten had een naamgenoot (dezelfde voor- en achternaam) die werd lastiggevallen, bedreigd en beledigd. Ook zijn er voorbeelden van zogenaamde ‘pedojagers’ die de mist in zijn gegaan. Begin november 2013 drongen in Harderwijk vier ‘pedojagers’ al schreeuwend een woning binnen. Ze dachten dat daar een man woonde die via Facebook een jong meisje een oneerbaar voorstel zou hebben gedaan. Toen ze ontdekten dat ze op het verkeerde adres waren, gingen ze ervandoor. Het gemak waarmee informatie op sociale media als waarheid wordt beschouwd, is dan ook zeker een dilemma. Zeker wanneer het tegengeluid van overheden niet wordt geloofd.

Kans op recidive door isolement

Eigenrichting is in feite een negatieve vorm van burgerparticipatie. Bij het grote publiek bestaat veel begrip voor dergelijke particuliere

initiatieven richting pedo's, vooral van ouders van misbruikte kinderen. Toch zien we dikwijls ook positieve vormen van burgerparticipatie, zelfs bij de terugkeer van pedoseksuelen in de samenleving. Uit onderzoek is gebleken dat een sociaal isolement van een pedoseksueel de kans op recidive vergroot (Boone, Van de Bunt & Siegel, 2014). Reclassering Nederland heeft daarom het project COSA (Cirkels voor Ondersteuning, Samenwerking en Aanspreekbaarheid) omarmd, waarbij veroordeelde pedoseksuelen na het uitzitten van hun straf in hun woonomgeving worden bijgestaan door getrainde vrijwilligers en professionals. In het buitenland is bewezen dat COSA het recidivegevaar met 80 procent terugdringt. Tijdens de terugkeer van pedoseksueel Benno L., de oud-zwemleraar uit Den Bosch die vast heeft gezeten voor kindermisbruik, was er vanuit de bevolking veel weerstand tegen zijn komst naar de gemeente Leiden. Toch was hier ook een ander geluid te horen. COSA-vrijwilligers lieten weten Benno L. te gaan begeleiden en dit zorgde voor relatieve rust. De casus Benno L. dient inmiddels als voorbeeld hoe maatschappelijke onrust rond dit thema door maatwerk valt te beteugelen.

Naming and shaming

Op sociale media werd niet alleen verkeerde informatie gedeeld, maar ook privacy gevoelige gegevens. *Naming and shaming* (alles met naam en toenaam noemen en personen aan de schandpaal nagelen) is tegenwoordig op sociale media volledig ingeburgerd. De volledige namen van Uittenbogaard en Hunefeld, hun vermoedelijke verblijfplaatsen, foto's en video's werden gedeeld. Mensen laten zich kennelijk niet weerhouden van het delen van privacygevoelige informatie, terwijl dit niet zomaar is toegestaan. De overheid heeft zich uiteraard aan deze regels te houden. Het geven van meer informatie over bijvoorbeeld de verblijfplaats van Hunefeld en Uittenbogaard had wellicht kunnen leiden tot meer rust, maar uit privacyoverwegingen konden zowel politie als gemeente deze informatie niet zomaar vrijgeven. Het geven van extra informatie over de feitelijke verblijfplaats garandeert bovendien niet dat het probleem dan is opgelost; de kans dat de onrust zich verplaatst of juist aanzwelt is aanwezig.

In een recent onderzoek van Boone, Van de Bunt en Siegel (2014) wordt dit privacy-dilemma ook opgemerkt. De onderzoekers bestudeerden negen zaken waarin maatschappelijk onrust ontstond rond

een zedendelinquent. Daaruit blijkt dat burgemeesters al snel te veel privé-informatie over delinquenten delen. In eerste instantie vertellen bestuurders het liefst zo weinig mogelijk om onrust te voorkomen, maar als eenmaal bekend is dat er een zedendelinquent in de gemeente komt wonen / woont, dan willen zij ter geruststelling en in het kader van openheid en transparantie zoveel mogelijk vertellen, bijvoorbeeld over de kans op recidive of de psychische toestand. Maar dit is wettelijk niet toegestaan. Dit betekent volgens de onderzoekers dat 'de burgemeester soms met gebonden handen op de barricaden staat' (Boone, Van de Bunt & Siegel, 2014).

Risicoperceptie

Burgers hebben niet altijd een reële risicoperceptie. Uit angst voor herhaling, reageren burgers soms fel op de komst van een pedofiel in hun woonomgeving, maar het risico dat een pedofiel via het wereldwijde web kinderen verleidt is feitelijk veel groter. Men is zich daar over het algemeen weinig van bewust. Tegenwoordig zijn pedofielen en pedoseksuelen steeds vaker actief op het internet. Dit digitale kinderlokken noemen we grooming (inkapselen). Een groomer doet zich voor als iemand anders en neemt bij het eerste contact – bijvoorbeeld via een chatforum – de leeftijd van het potentiële slachtoffer aan en maakt daarbij gebruik van fictieve profielfoto's. De groomer probeert het vertrouwen van de minderjarige te winnen door aan te sluiten op de belevingswereld en een luisterend oor te bieden. Dat gaat heel subtiel. Vervolgens gaat de groomer over op meer dwingende methoden die ertoe kunnen leiden dat het slachtoffer zich bijvoorbeeld uitkleedt voor de webcam. Deze beelden of chatberichten worden vaak gebruikt als chantagemiddel richting klasgenoten of ouders. In sommige gevallen leidt het contact tot een daadwerkelijke ontmoeting met de groomer. Een groomer richt zich niet op een of enkele slachtoffers, maar vaak op tientallen of honderden tegelijk. Uit onderzoek blijkt dat 15 procent van de Nederlandse middelbare scholieren (13-16 jaar) via internet weleens het verzoek heeft gehad tot het hebben van seksueel contact.¹⁹² Volgens Van Kleef, projectleider Zeden bij de nationale politie, zullen we ook of juist grooming moeten voorkomen, en ligt daar een taak voor iedereen: 'We moeten meer investeren in de bewustwording van de risico's van

192 Factsheet GGD Zaanstreek-Waterland, februari 2013.

grooming bij ouders, opvoeders, leerkrachten en uiteraard de jongeren zelf.¹⁹³

14.5 Afronding

De terugkeer van een (veroordeelde) zedendelinquent lijkt vaak voor maatschappelijke onrust te zorgen. Volgens recherchekundige Van Lier, operationeel specialist Zeden, is echter het tegendeel waar. Er keren per jaar honderden zedendelinquenten terug in de maatschappij en meestal ontstaat er helemaal geen onrust. Dat betekent volgens Van Lier niet dat we niets moeten doen.

‘Het allerbelangrijkste is dat zoveel mogelijk wordt gedaan om te voorkomen dat de zedenpleger opnieuw in de fout gaat, zoals behandeling en adequaat toezicht door de reclassering in samenwerking met de gemeente en de politie.’¹⁹⁴

Een proactieve, integrale aanpak en gebruikmaken van de ervaringen die inmiddels met zedenzaken zijn opgedaan (zie bijvoorbeeld Vollenbroek, 2003), lijken de sleutel tot succes. En als er toch onrust ontstaat, is maatwerk noodzakelijk, aldus Van Lier:

‘Het kan gaan om diverse aanjagers van onrust: slachtoffers, buurtbewoners, pedojagers of relschoppers. Naast huisvesting en hulpverlening is daarom het communicatietraject belangrijk. De aanpak is afhankelijk van het type aanjager en van de mate en de aard van de onrust. Waar bij ongeruste buurtbewoners persoonlijke aandacht en betekenisgeving goed werken, heeft dit bij pedojagers en relschoppers een averechts effect.’¹⁹⁵

Ook Van Kleef meent dat het een kwestie is van communicatief maatwerk.

193 Uit interview mei 2014.

194 Uit interview mei 2014.

195 Uit interview mei 2014.

'Beleg niet direct bij het eerste bericht of gerucht een voorlichtingsavond, terwijl je weet dat je dan voor een zaal staat zonder antwoord te kunnen geven op de meest prangende vragen. Dat vergroot alleen maar de onrust. Het vergt een afweging tussen openheid, snelheid en zorgvuldigheid.'¹⁹⁶

Om maatwerk te kunnen leveren, is het van belang om goed op de hoogte te zijn van wat er in de maatschappij leeft. Omgevingsanalyses zijn daarvoor een goed instrument en tegenwoordig vrijwel onmisbaar.